

СТАНОВИЩЕ

изготвено от проф. дпсн ЙОАНА ЯНКУЛОВА

Относно: предоставен за рецензиране дисертационен труд във връзка с процедура за присъждане на ОНС „Доктор” в област 3. Социални, стопански и правни науки; ПН 3.2 Психология; Докторска програма „Трудова, организационна и икономическа психология (Организационна психология)“. Становището е изготвено на основание чл. 4 от ЗРАСРБ и решение на ФС на ФФ в СУ „Св. Кл. Охридски“ (протокол № 13/ 01.07.2025 г.) и въз основа на предоставени материали (заповед за научно жури, автобиография, дисертация и автореферат към нея, справка-декларация за изпълнение на минималните изисквания за присъждане на ОНС „Доктор“)

Тема на дисертационния труд: „Организационна култура и мотивация за развитие на уменията в неправителствения сектор”

Автор на дисертационния труд: Красимира Димитрова Бакърджиева, докторантка към Катедра „Социална, организационна, клинична и педагогическа психология“, спец. Психология във ФФ на СУ „Св. Кл. Охридски“

1. Научна актуалност на разработката

В основата на настоящия дисертационен труд, чиято тема е безспорно значима и интересна от научно-приложна гледна точка, са усилията на авторката да проучи специфичните особености на организационната култура и връзката ѝ с мотивацията за развитие на умения, подходящи за работа в неправителствения сектор. Значението на подобна връзка се усилва и от разбирането, че без познаване на доминиращата организационна култура, без готовност да се следват водещите организационни цели, без активна включеност в динамично протичащите социално-организационни процеси (като адаптация, приобщаване и социализиране), не е възможно да се подобри нито мотивацията за нови знания и умения, нито трудовото изпълнение на служителите. Подобно разбиране превръща темата на настоящата дисертация в централен момент от функционирането на всяка една съвременна организация и обяснява нуждата от многостранното ѝ и задълбочено проучване. Това важи с още по-голяма сила за българския организационен контекст, където подобни проучвания са ограничени, ако се съди по малкия брой литературни заглавия на български език, цитирани на страницата на дисертационния труд.

2. Структурно-съдържателни характеристики на дисертацията

В структурно отношение прави впечатление, че общият обем на дисертационния труд наброява 271 страници, в рамките на които има увод, четири отделни глави, заключение, библиография, приложения. Посочената библиография обхваща 195 литературни източници, като преобладаващата част от тях са на английски, а останалите 28 са на български език. Цитиранията вътре в текста са прецизни и са направени научно коректно. В техническо отношение дисертацията покрива стандартните изисквания за такъв тип академични разработки.

В съдържателен план се забелязва, че в началото на *първа глава* теоретично са проучени същността и спецификите на водещите научни модели на организационната култура. На второ място са представени особеностите, структурата и типологията на ценностите, както и потребностите и възможностите на личността за саморазвитие и саморегулация. Специално място е отделено на специфичните моменти от формирането и развитието на разнообразни умения и компетентности, важни за работата в неправителствения сектор. Направен е преглед и на уменията, включени в Европейската рамка за развитие, като са проследени и пътищата за формирането, развитието и трансформирането им в хода на ученето през целия живот. Отделено е място и специално внимание на възможните начини за развитие на неправителствения сектор в Европа при съобразяване с межкултурните различия.

Втора глава е посветена на организацията и провеждането на изследването, както и на неговата методология и теоретико-емпиричен дизайн. На основата на водещата научна цел и конкретно формулираните изследователски задачи е предложен теоретичен модел на изследването. Опирайки се на извършения теоретичен обзор, както и на собствения си дългогодишен професионален опит, докторантката е формулирала своите работни хипотези. Представен е също така използваният научноизследователски инструментариум, включващ различни въпросници, които са разпространени сред потенциални изследвани лица чрез имейли и социална мрежа (LinkedIn) в периода април-май 2024 г. Демографският профил на респондентите е коректно описан съобразно заложените социално-образователни и организационни показатели (пол, възраст, общ трудов стаж, образование, заемана позиция, работно време, брой служители в организацията, дейности). В обобщение по отношение на втора глава може да се посочи, че организацията и провеждането на изследването са адекватно описани и реализирани на практика. Изследователската цел, задачите и работните хипотези са смислово и логически обвързани с направения литературен обзор в първа глава на дисертацията. Методиката на изследването, както и изследваните лица, са адекватно подбрани и осигуряват благодатни възможности за задълбочено и многостранно обсъждане на издигнатите хипотези.

Трета глава представя резултатите, получени от направените статистико-математически анализи. На първо място се откроява качественият анализ на отговорите, получени от проведените интервюта. Съобразно честотата на тези отговори са изведени и графично са онагледени характеристиките на организационната култура и ценностните ориентации (с. 117). Посочени са също така 10-те най-важни бъдещи умения според изследваните респонденти (с. 119). След това са представени и анализирани отговорите на изследваните лица на основата на попълнените въпросници. Тук конкретно са проверени психометричните характеристики на приложените научни инструменти и са представени особеностите на факторните решения, изведени в

български условия. С помощта на дисперсионен анализ са установени и анализирани статистически значимите различия между изследваните лица съобразно влиянието на конкретно избраните за целите на изследването независими фактори. Направена е и проверка за наличие на статистически значими взаимозависимости и взаимовръзки, като е проучена тяхната сила и посока. От публикуваната научна информация в рамките на трета глава става ясно, че е постигната водещата изследователска цел, решени са поставените задачи, внимателно са проверени първоначално формулираните хипотези, дискутирани са получените резултати. Въз основа на тях са очертани конкретни за изследването научни факти и закономерности, илюстрирани с множество таблици, които със своя добре подреден и синтезиран вид, допълнително улесняват разбирането на текста. За цялостното представяне на подобна научна информация безспорно допринасят научните познания и изследователските умения на докторантката да планира, организира и провежда научно изследване, компетентно да обработва събраните данни по статистико-математически път, да предлага адекватни психологически интерпретации и накрая да очертава конкретни научни закономерности.

В четвърта глава от дисертацията се предлагат и анализират основните фази и последователните стъпки при формирането и оптимизирането на модел, който се счита за подходящ за целите на работата в неправителствения сектор. Накрая е направено заключение относно свършената работа и е предложено научно обобщение на получените резултати.

3. Научни приноси и препоръки

Посочените от докторантката приноси моменти в дисертационния труд са напълно обективни и отразяват свършената от нея работа. По-конкретно е направен анализ на развитийните тенденции в неправителствения сектор при отчитане на межкултурните различия в европейския контекст и възможните сценарии за развитие на ключови умения за бъдещето. Това е успешно реализирано благодарение на научната осведоменост на Кр. Бакърджиева и нейните умения за задълбочен творчески прочит на класическите постулати и съвременните акценти по избраната от нея проблематика, за логическо подреждане и надграждане на научната информация, както и за формулиране на конкретни изводи с добавена научна стойност.

При проучването, проведено от авторката сред служители в неправителствения сектор, са изследвани спецификите на такива важни феномени като организационна култура, мотивация за учене, отношение към работата, възможности за развитие на умения, подходящи за неправителствения сектор. Успоредно на това е апробиран въпросник за установяване на уменията на работещите в сектора, който се отличава с много добри психометрични характеристики и с конкретна факторна структура, изведена в контекста на проведеното изследване. На основата на получените резултати е описан и анализиран профилът на организационната култура в неправителствения сектор. От него става ясно, че успоредно на водещата роля на клановата организационна култура, се повишава значимостта и на пазарния тип култура. Този факт подчертава нуждата от още по-бързо ориентиране и адаптиране спрямо динамично променящата се външна среда от страна на неправителствения сектор. Отделено е специално внимание и на влиянието на организационната култура върху отношението към работата, мотивацията за учене и развитието на умения, значими за работата в неправителствените организации, като е подчертана и важната роля на човешкия фактор. По този начин е обърнато специално внимание на индивидуалните усилия за търсене и откриване на

смисъл в работата в контекста на личностното самоусъвършенстване и на фона на непрекъснатите социално-организационни промени. Накрая са предложени и апробирани модели за обучение, като въз основа на тях е предложена карта с важните за неправителствения сектор умения. Откриват се също така и конкретни препоръки, които могат да бъдат от непосредствена полза за подобряване на организационната култура, междуличностните отношения и работата на служителите в сектора.

По отношение на изготвения автореферат може да се отбележи, че той е в добър синхрон със съдържанието на дисертационния труд и адекватно отразява съществените моменти в него.

Относно публикационната активност на докторантката се забелязва, че тя е автор на пет научни публикации на български език и има две участия с абстракти на английски език, като всички са по темата на дисертационната ѝ разработка. По този начин успешно са покрити изискванията към докторантите за брой и качество на научните публикации.

Накрая бих си позволила да стимулирам Кр. Бакърджиева да не спира със своята изследователска работа и научни публикации в бъдеще. Смятам, че това значително ще помогне не само за популяризиране на постигнатите от нея резултати до момента, но ще ѝ позволи да разгърне в още по-голяма степен научното мислене, приложно-практическия поглед и чувствителността към реалните потребности и значимите предизвикателства пред работата в неправителствения сектор.

Заклучение

В заключение може да се отбележи, че дисертационният труд е изпълнен според утвърдените изисквания за придобиване на ОНС „Доктор“. Освен това посочените по-горе факти относно съдържанието, научната стойност и техническия вид на дисертационния труд, както и във връзка с качеството на постигнатите научно-приложни резултати, ми дават пълното основание да изразя своята положителна оценка за цялостната работа на докторантката. Въз основа на всичко това предлагам на Уважаемото научно жури да присъди на Красимира Димитрова Бакърджиева ОНС „Доктор“ в област на висше образование - 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление - 3.2 ПСИХОЛОГИЯ; Научна специалност - „Трудова, организационна и икономическа психология (Организационна психология).

11.10.2025 г.

Председател на Научното жури

и изготвила становището: .....

(проф. дпсн Й. Янкулова)